

INTERVJU - Marko Kravos, književnik, predsednik Društva Bralna značka

»Branje učinkuje kot osvobodilna navada«

Poljanka Dolhar

TRST – Od tistega maja 1961, ko so na Prevaljah na Korškem prvič podelili bralne – takrat Prežihove – značke, je minilo 60 let in slovenskim knjigam se po zaslugi te vseslovenske bralne akcije vztrajno približuje generacija za generacijo. Vsako leto se vanjo vključijo okrog 140.000 otrok, ki ob spodbudi mentorjev in staršev del svojega prostega časa preživijo s knjigo v roki. Bralna značka je že desetletja zvesta sopotnica večine učencev slovenskih šol, zato ne čudi, so jo pred nekaj leti vpisali v nacionalni register nesnovne kulturne dediščine.

Branje je naložba v boljšo prihodnost, saj je človek brez knjige manj zadovoljen in uspešen, je prepričan tržaški pesnik, pisatelj in nekdanji založnik Marko Kravos, ki od leta 2019 predseduje Društvu Bralna značka.

Bralna značka je danes vseslovenska akcija, ki se pozna državnih meja, rodila pa se je pred 60 leti na Prevaljah – kakšni so bili njeni začetki?

Začetki tega slovenskega, a tudi evropsko znamenitega gibanja za bralno pismenost – za mlade, a vse, bolj tudi za starejše generacije! – so res vezani na izpostavljene robove slovenskega prostora. Na Korškem, le leto ali dve kasneje pa tudi na Primorskem, v Idriji in v

neposrednih stikov ustvarjalec-mladi bralec slovenska mladinska knjiga kvalitetna in prepoznavna doma in v svetu.

Kaj pa učencev? Koliko otrok je sodelovalo pri BZ?

Zadnjih trideset let je število mladih, ki se vključuje v naš čarni krog, kar stalno, 140.000 otrok in mladostnikov; ob njih pa naj omenim armado mentorjev in mentorjev: preko 7000 jih je. Tudi ti so bralci, mar ne? In posredno bi lahko šteli med bralce pod okriljem Bralne značke še starše in stare starše, ki jim predstavlja branje z otroki sprostitev in bogatjenje. V povprečju pa vsak naš bralec letno prebere 6 knjig – in to izven šolsko obveznega čtiva.

Je pa v času, ko vse manj ljudi bere, Bralna značka med otroki in njihovimi mentorji še priljubljena.

V času »kuge« se je izkazalo, kolikšna uteha je dobra knjiga, in da se preko nje povezujemo. Bralna značka v tem času redno, vsaj enkrat mesečno organizira po spletu »čajanke«. Na njih seznanjamo mentorje o novih izdajah, o aktualnih seznamih po vsebinskih jedrih npr. knjige o begunstvu, vojnah in nasilju, o problematičnih družinah, prizadetih posameznikih, o spolnih izbirah in še o čem. Več je bilo tudi gostovanj otroških avtorjev preko zooma. Predvsem pa pri Bralni znački z veseljem opažamo, da se mediji z mnogo večjo pozornostjo ukvarjajo s problematiko branja, z opozarjanjem na knjižne novice. Seveda je to povečano skrb zaznati tudi na vseevropski ravni, ob spodbudah Evropske unije. In ni vrag, da tak odnos do knjige ne doseže širše javnosti. Prostega časa, tudi takega, ki ni po naši izbiri, je vse več.

Naj kot anekdoto navedem, da sem v lanskem maju po dolgem času karantene »skočil« preko meje z dopisom v roki, da sem kot predsednik nujno potreben v Ljubljani, na sedežu BZ. Na meji mi je obrneja policistka ob vabilnem pismu prijazno pokimala. »Dobro opravite,« mi je rekla. »Si sploh, ne morete misliti, koliko pomeni v tem času druženje naših otrok ob knjigi!« Te dni pa mi je vulkanizer

Tržaški pesnik in pisatelj Marko Kravos, od leta 2019 predsednik Društva Bralna značka

TIHOMIR
PINTER

ODLIKOVANJE - Red za zasluge

Marko Kravos vitez italijanske republike

RIM – Predsednik republike Sergio Mattarella je 27. decembra lani podpisal dekret, s katerim je Marko Kravosa odlikoval z viteškim nazivom (it. *cavaliere ordine al merito*) za posebne zasluge na kulturnem, umetniškem in družbenem po-

ga (ob ugodnih epidemioloških razmerah) v Trstu 2. junija, na uradni slovesnosti ob prazniku republike. Marko Kravos (1943) je avtor številnih proznih in pesniških del za otroke in odrasle (nazadnje je pri založbi Misk...

Število sedanjih sodelujočih je

Statistika bi rekla, da smo leta 1990 zajemali 65 % šolske mladine na Slovenskem, v prejšnjem letu pa 70%. V zadnjih 18 letih smo porazdelili med mlade ob vstopu v šolo 288.500 slikanic – kot vabilo k sodelovanju pri Bralni znački ali posladek. In 322.500 je število knjig, ki smo jih podelili zlatim bralcem ob koncu njihovega šoloobveznega obdobja.

K branju sodobnega leposlovja pa želimo nagovarjati tudi druge generacije: najstarejša se izredno živahno zbira v številnih krožkih. Preko 35 jih je na Slovenskem: to zrela bralna občinstvo se srečuje, ustvarja dogodke, tudi ko morna branja na videih, izmenjujejo si knjige in mnenja – povprečno dvakrat na mesec.

Problem ostaja, kako pripraviti k branju klasične knjige, iz papirja in šumečih listov (niso kar tako nekoč pravili knjigam bukve!), generacije med 16. in 30. letom, ki so zašle v okrilje digitalnih medijev. Novejše študije pa kažejo, da je prav konkretna knjiga vir emocij in kognitivne rasti. Intenzivnejše bo treba poskrbeti za bralno pismenost tega občinstva na Slovenskem, sicer bodo duhovne, prilagojevalne in ustvarjalne sposobnosti našega človeškega okolja zapadle v dekadenco. Tako raziskave: za vsaj 20 % je človek brez knjige manj zadovoljen sam s sabo in uspešen v svojem okolju, poklicu.

Leopolda Suhodolčana, ki je s prof. Stankom Kotnikom izumil značko kot častni znak in spodbudo za mlade bralce. Ob letošnji 60-letnici bomo 20. maja na Prevaljah razglasili ta kraj kot glavno mesto republike knjižnih navdušencev. Pod pokroviteljstvom predsednika Slovenije Boruta Pahorja. Krajani so Bralni znački že posvetili mestni park, načrtujejo muzej, vsakoletni festival vsedravnega in prekomejnega doma. Ne gre spregledati, da že vsaj od sredine 70. let naše gibanje sega tudi v zamejski in zdinski prostor. In izkazuje se, da je tudi po zaslugi Bralne značke v sami Sloveniji manj kulturnih sivih lis v bolj odročnih krajih, kot velja to za razporenost drugih duhovnih dobrin.

Iz svojega otroštva se spominjam velikega pričakovanja ob podelitvi koliko obiskov po šolah se je zvrstilo v teh 60 letih?

S posredovanjem urada BZ in preko naših seznamov je takih nastopov letno vsaj 300. Okrog 120 jih lahko tudi finančno podpremo. In še podatek za naš kolenec: na Goriškem in Tržaškem se je v letu 2019 zvrstilo 24 takih nastopov. Obiski besednih, likovnih in poudarjalnih umetnikov so zelo spodbudni ne samo za mlade bralce, njihove mentorje in okolje: predstavljajo zadoščanje in vložilo tudi za književnike, ilustratorje, ustne in pevske interprete besedil na Slovenskem. Upam si trditi, da je tudi zaradi teh

ste naša stranaka. Veste, v zadnjem letu sem se spet lotil branja, vsaj 42 romanov sem prebral, pred spanjem vzamem še knjigo v roke.«

Kljub temu pa mnogi odrasli izgubijo zanimanje za branje. Zakaj po vašem mnenju?

Mislím, da sem odgovoril posredno, statistike govori, da je bralcev na knjigo manj. Mislím pa, da je kvaliteta branja tudi zelo pomembna dimenzija: »bralna pismenost« učinkuje kot osvobodilna navada. Pomaga človeku h kritičnosti, empatiji, čustveni prizadetosti do okolja – človeškega in naravnega – in do samozavestne držbe do sprotne, lahkomišelske politike!

BZ bralno kulturo promovira tudi tako, da prvošolcem podari slikanico, najbolj zvestim učencem pa zlato knjigo: s katerimi ste jih oz. jih boste razveselili letos?

Za zlato bralce smo pravkar izdali *Partijič.dok*, izbor besedil s zdajšnjimi pripisi segavega in berljivega avtorja Toneta Partjija. Vabilna slikanica pa se še kuha, a naj namignem, da bo letos to delo tržaškega avtorja ... Pa ne mislit, da sam v tej smeri kaj odločam! Za to imamo vrhunske strokovnjake za mladinsko slovnstvo: v Programskem svetu BZ, pa tudi pri sorodno usmerjenih ustanovah. A imena ne bom izdal, ker »naš« književnik o tem še verjetno nič ne ve.

S kakšno strukturo razpolaga BZ? Kako se financira njeno delovanje?

Levo pisatelj France Bevk na prvi podelitvi bralnih značk v Prevaljah 22. maja 1961; desno razglednična dopisnica, ki jo je ob letošnjem jubileju pripravila Pošta Slovenije; ilustracija je delo Marjana Mančka

vladni komisar Valerio Valenti sporočil novico, je tržaški ustvarjalec prejel v teh dneh. Red za zaslužno so mu podelili na predlog predsedstva ministrskega sveta, vročili naj bi mu

Kar prostoren je naš sedež v Ljubljani, na Dimitčevi (škoda le, da ni kje v starem delu mesta). Zaposlenih je troje strokovnih oseb. Veliko postorijo v odnosih do avtorjev, mentorjev, raznih ustanov in založnikov, sponzorjev. Tudi za sodelovanje v mednarodnih organizacijah, sejnih ipd so zaslužne in zelo dejavne. Pred Slovenijo sta dva izziva: knjižna sejma v Bologni in Frankfurtu, tudi na teh bi radi bili opazni, kot posebna značka, ki opredeljuje našo identiteto, našo kakovost.

Finančno pa slonimo na treh stebrih. Trejino ustvarjamo sami: s seminarji, diplomami in gradivom ... Trejino predstavljajo prispevki javnih ustanov, tudi Urad za Slovence v zamejstvu in po svetu je med njimi. Za trejino pa nam omogočajo opravljanje naše neprofitne in nevladne (!) dejavnosti sponzorji. Ti so kar trdno prepričani, da na tak način najbolj dolgoročno nagovarjajo svoje ciljno občinstvo.

Koliko in kako je pandemija vplivala na BZ?

Spodbudila nas je k boljši izrabi elektronskih medijev pri nagovarjanju in posredovanju bralnih doživetij. Na

vijaz trška sčuvka) in prevajalec. Ljudi dve desetletji je bil glavni urednik Založništva tržaškega tiska (ZTT). Bil je tudi predsednik Zveze slovenskih kulturnih društev v Italiji, raznih društev in Slovenskega centra PEN.

seminarskem druženju preko spleta smo na primer šolsko skupnost na Tržaškem ne samo seznanjali o novih izdajah, temveč tudi o navajanju na branje: sam sem tedaj neposredno znal problematiko mešanega jezikovnega okolja, kako se obnese neslovenska mama ob otroku s knjigo. Kaže, da je to kar priljubljen, da še sama ob svojem otroku širi svoje znanje slovensčine. In da se hči ali sin ob tem počuti zelo pomembnega, cenjenega, ker svojo knjigo »razlaga« svojemu staršu.

Ste morda v tem zadnjem letu opazili večje zanimanje za knjige?

Pri sebi vsekakor. Kakor do vseh drobnih dragocenih stvari, ki so v krogu naše intimnosti na dosegu roke. Kot zelenje na gredici, roža v lončku, drevo v bregu.

Katere knjige in avtorje pa najraje berete?

Veliko brskam sem ter tja po svoji knjižnici. Veliko starih knjig ganjeno prebiram znova in drugače. Konkretno pa: Ovidove *Metamorfoze*, spoznavni priročnik *50 abstraktnih izumov* Tine Bilban in *Pravljice iz tisoč in ene noči*, to v angleški izdaji.

Kakšen odnos imate do e-bralnikov?

Gotovo me miha, da bi tudi moja dela zakročila po spletu, bila berljiva prek zaslonov, postala zvočno berilo. Meni samemu pa se zdi tako branje nenaravno. Kot poljub brez šumov, brez vidnih in dišavnih, »jezičnih« učinkovin.

Kot predsednik Bralne značke ste med lansko karanteno na bralce vseh starosti naslavljali svoje poslanice (kasneje so izšle tudi v knjigi) – kaj bi danes rekli tistim, ki ne segajo po knjigah?

Brez zgodb, pravljic, pesmi je človek brez sanj in ljubezni. Je slabkoren in brez odpornih celic z genskim spominom.